LA SALVAGUARDA D'UN LLEGAT. L'HOSPITAL PERE BADIA A MITJANS DEL SEGLE XIX

Autor: Carlos Blanco Fernández

Fa dos anys, tot i que es va inaugurar el remodelat Hospital "Pere Badia", hauríem d'haver celebrat també el dos-cents aniversari de la mort d'un dels seus benefactors i l'obertura del seu testament: en Pere Badia i Valls (Torredembarra, 1747 – Ibid. 1801). Tampoc hem d'oblidar d'altres personatges que, producte de les llacunes històriques o fruit de la deixadesa intencionada d'alguns, van contribuir amb llur esforç en la constitució d'aquest hospital, com és el cas d'en Pere Mauri. Aquest personatge té una implicació directa en el projecte de l'hospital tal i com ja vaig referir-me en un article anteriorment publicat,[1] així com el que en el seu moment va escriure en Antoni Fité[2].

Potser, a l'hora de plantejar el present article, hauríem d'haver-ho fet des de la perspectiva de reconstruir les biografies dels dos indians que centren la nostra atenció. D'aquesta forma podríem entendre o esbrinar alguns indicis que ens poguessin aclarir per què en Mauri i en Badia van decidir portar a terme la idea de l'hospital. Però la relativa poca informació "coneguda" de què disposem d'ells, al marge de les dades estrictament cronològiques, i l'allau previsible d'informació que ens puguin aportar fonts encara desconegudes, com és la de l'Arxiu de Protocols de Barcelona, ens han fet posposar aquesta feina per més endavant.

Podem formular-nos el per què d'aquest article. El Patronat que regeix aquesta institució benèfica va passar de puntetes sobre l'efemèride de l'any passat i va escapolir-se, sorprenentment, d'allò que està tant de moda entre els cercles polítics contemporanis, la celebració de centenaris. Sembla ser que l'afany de la publicística municipal, en plena recerca de la seva pròpia supervivència política, mostra més atenció en els fets de l'actualitat que en el seu propi origen. És aquí on entra de ple l'article que presentem. De com l'Ajuntament de Torredembarra, tot just l'any passat fa 160 anys, va entrar a formar part del Patronat "Pere Badia" i de com els primers anys de la seva gestió significaren, per desconeixença i sorpresa de molts a l'actualitat, la salvació dels llegats Badia i Mauri.

Els llegats Badia i Mauri: Els Flaquer com a marmessors

Malgrat que l'hospital no va obrir les seves portes fins a l'any 1824, prop d'un quart de segle més tard de la mort d'en Pere Badia, la fàbrica de l'edifici no era pas finalitzada. Moltes estances encara eren per construir o a mig acabar i molt poques encara podien oferir els seus serveis. La falta de liquiditat econòmica havia fet que les obres anessin molt endarrerides respecte als plantejaments inicials. L'única font econòmica que sostenia les obres eren les provinents del llegat Badia. Els seus marmessors s'havien anat succeint des de la seva mort. Quan en Badia va morir al 1801 es van designar tres persones per fer-se càrrec de la marmessoria: Joaquim Casas, comerciant i veí de Torredembarra, José Baradat, comerciant i veí d'Altafulla, i en Jaume Badia, que era germà de Pere i comerciant i veí de la ciutat de Matanzas (Illa de Cuba). De tres marmessors al 1801 passem a dos el 1819: el ja citat Jaume Badia i Mariano Flaquer, comerciant i veí de Barcelona. La realitat de 1819 ens indica, davant aquesta situació, que l'únic marmessor que podia exercir com a tal va ser en Flaquer. Ell va ser qui, finalment, va obrir les portes de l'hospital al 1824, tot s'ha de dir que gràcies a les nou mil lliures rebudes des de Cuba després de la mort de Jaume Badia. Ell i els seus fills es van convertir en els autèntics protagonistes de la història de l'hospital fins a l'arribada de l'Ajuntament de Torredembarra a la gestió del mateix.

Gràcies a la documentació trobada a l'Arxiu Municipal de Torredembarra –a partir d'ara AMTO- coneixem els problemes econòmics del Patronat fins l'arribada del llegat Mauri al 1838.[3] Segons la documentació al 1837 la construcció de l'hospital encara estava bastant endarrerida. El Jefe Político de Tarragona, al maig d'aquell any, va nomenar a José Antonio Flaquer (sic) com a coadjutor d'en Mariano Flaquer, que era el seu pare, en l'administració de l'hospital, assumint la "... *formación, arreglo y administración del Hospital* ..."[4], amb la particularitat de què si pare i fill morien en l'exercici del càrrec la tasca administrativa es traspassava al consistori torrenc. Per una carta de l'Ajuntament dirigida a Mariano Flaquer i Padrines, fill i germà dels anteriors, i en la que es reclama l'administració de l'hospital, segons els acords de 1837, se'ns dona noticia que a l'any 1841 ambdós són morts.[5]

El 21 de febrer de 1842 Francesc Barado, notari de Torredembarra, dona fe de la presa de possessió de l'Ajuntament com a administrador de l'hospital i dels seus béns. La representació municipal estava integrada per Juan

Gibert i Sisneros (regidor primer), Joaquín Busquets i Roig (regidor segon), Francisco Gatell i Moragas (regidor tercer), José Maria Virgili i Dolsa (regidor quart) i Juan Tremul i Casals (Síndic Procurador). Com apoderat de Mariano Flaquer fill va actuar Juan Saguñolas, veí de la Torre. Saguñolas, davant els testimonis presents, José Casals i Dolsa i José Rovira i Salvat

> *"... tomó a los Señores individuos del Ayuntamiento por su mano derecha el uno después del otro, los introdujo dentro de ella –la casa de l'hospital- y les entregó la llave de su puerta principal y quedándose dentro el precitado Señor Ayuntamiento cerró la dicha puerta, y la abrió inmediatamente en demostración de la verdadera posesión que dijo haber tomado de dicho hospital quieta y pacíficamente sin la menor contradiccion de persona alguna ..."*[6]

Tot seguit es va repetir el mateix cerimonial per un magatzem de la platja, vinculat al patrimoni de l'hospital, i a dues cases, l'una al carrer Nou, amb hort inclòs, i l'altra al carrer de Sant Antoni.[7]

Des d'aquesta data, i fins al novembre de 1846, disposem de ben poques noticies que facin referència a l'hospital. Per exemple, coneixem la venda en pública subhasta de l'hort del carrer Nou tal i com disposava el testament d'en Pere Mauri.[8] L'any 1843, la junta de l'hospital embarga una finca d'Antònia Rovira per deutes,[9] i l'any següent Juan Roig retorna un préstec que Pere Badia li havia donat encara en vida a l'any 1800.[10] Tot i el silenci documental d'aquests anys podem afirmar que el tema estelar d'aquest quatrienni (1842 – 1846) va ser l'enfrontament entre Mariano Flaquer fill i l'Ajuntament ocasionat per la gestió administrativa del seu pare i del seu germà entre 1819 i 1842.

L'any 1844 en Flaquer va presentar un balanç de despeses derivades de la construcció de l'edifici sanitari, així com un balanç paral·lel sobre la gestió econòmica de la institució benèfica. Pel que podem entreveure, l'Ajuntament va acusar al pare de no haver abonat al Patronat el 3 % del capital no invertit durant els anys de la seva gestió. Pel que fa al fill, Antonio Flaquer, l'acusació és originada per no haver denunciat davant la justícia als marmessors de Pere Mauri, ja que no havien lliurat íntegrament el fons del llegat després de la mort de Maria Mauri l'any 1838. Per tal d'evitar la via judicial, el consistori i en Flaquer van intentar arribar a un acord, per la qual

cosa van decidir organitzar una reunió en la que van assistir un advocat i un comerciant en representació d'ambdues parts. Per part de Mariano Flaquer van assistir el lletrat Pedro Velasco Vives i el comerciant Tomás Coma, mentre que per part municipal van concórrer a la convocatòria el jurista Francisco de Paula Colom i el comerciant Ramon Sauviera. El resultat de la reunió es va traduir en un doble acord. En primer lloc demandar als marmessors del llegat Mauri, que en aquesta data només restava el mossèn Juan Guerra. En segon lloc, i relacionat amb l'afer del 3 % impagat, es pacta l'entrega de 1400 lliures per part de Mariano Flaquer al Patronat. L'Ajuntament no estava gaire satisfet amb la xifra pactada pels seus representants, pel que en Flaquer es va veure obligat a oferir dues-centes lliures més. De tota aquesta quantitat, en Flaquer va pagar en metàl·lic 595 lliures, 11 sous i 6 diners, deixant la resta en un censal al 3 % amb hipoteca dels seus béns a la Torre.[11]

Tot i la creació d'aquest censal la situació econòmica de l'hospital no va millorar. Del "Libro de Actas de la Junta de Gobierno del Hospital" (1846 - 1857) ens trobem que de les setanta sessions celebrades cinquanta set tracten temes econòmics.

	Sessions totals	Sessions amb temes econòmics	% del Total
Nov-Dic. 1846	6	5	83'33
1847	42	34	80'9
1848	15	14	93'3
1850	4	3	75
1852	1	1	100
1855	1	0	0
1857	1	0	0
Total	70	57	81'42

Tal i com ens mostra el quadre, el 81'42 % de les sessions celebrades entre el novembre de 1846 i el gener de 1857 van tractar, com a mínim en algun punt de l'ordre del dia, sobre els afers econòmics de l'hospital. Els índexs ens mostren la gran preocupació per l'economia sanitària entre 1846 i 1852. Si a aquesta dada li afegim la variable del nombre de sessions portades a terme ens adonem que el bienni de 1846 – 1848 va existir una profunda preocupació pel sanejament dels comptes. En només vint-i-cinc mesos cinquanta tres sessions, de les seixanta tres que es van fer, tracten

aquest tema. La importància dels problemes econòmics que amenaçaven la pervivència dels llegats Badia-Mauri va fer que la Junta del Patronat arribés a reunir-se entre dues i tres vegades al mes durant aquests dos anys. L'any 1847 es va accentuar la preocupació ja que es van convocar reunions de forma continuada, concretament la mitjana que surt és d'una sessió cada 8'5 dies.

Ara bé, tant preocupant podia arribar a ser l'estat econòmic del Patronat? La resposta és afirmativa només donant un cop d'ull als ingressos i a les despeses de 1847 i del sexenni de 1850 – 1855.[12]

	Ingressos	Despeses	Beneficis
1847	4.257'2	4.340	- 82'8
1850	4.350'18	4.350	0'18
1851	4347	4.350	- 3
1852	4347	4.340	7
1853	5.083'4	4.772	311'4
1854	5.083'4	4.772	311'4
1855	5.092'8	4.432	660'8

*Les xifres expressades són en rals de billó.

A partir d'aquesta taula la pregunta que ens podem formular és evident: com aconsegueix la Junta redreçar el balanç econòmic de l'hospital, generant benefici en només sis anys i doblant-los només dos anys més tard? La seva explicació respon a dos fets importants. El primer, el creixement controlat de les despeses que, fins i tot, aconsegueixen reduir-se en l'últim any de la sèrie. En segon lloc, l'augment del capítol d'ingressos a partir de 1853.

Les despeses de l'Hospital

Les notícies que conservem de la gestió econòmica del Patronat al 1847, detallades mensualment, ens fan veure una despesa constant al llarg de l'any, el mateix que al bienni de 1850 – 1852, tot i que existeixen petites variacions.

En el següent requadre podem observar els diferents conceptes de despesa de l'Hospital i la incidència de cadascun d'ells en el total. Per això hem escollit tres dates significatives: 1847 com any inicial de la sèrie, 1853, com a moment en què es porta a terme més despesa durant la sèrie i 1855

com a exercici final de la mateixa.

Conceptes de Despesa	1847	1853	1855
Víveres, utensilios y combustible	2.200	2.500	2.200
Botica	320	320	300
Reposición y composición de camas y ropas	520	340	100
Reposición, composición y construcción de vestuario	0	0	200
Reposición y composición de efectos de cocina	0	20	20
Facultativos	480	480	480
Enfermeros	830	832	832
Compra de libros,papel, tinta y demás gastos ordinarios	0	40	40
Para la reparación de fincas y edificios	0	260	260

Les xifres expressades són en rals de billó

En un primer cop d'ull podem observar com, prenent com a base les dades de 1847, es va produir un notable ascens de la despesa en l'apartat de "Víveres, ...". Concretament en 300 rals respecte al 1853, per tornar a les xifres inicials només dos anys més tard.

La "Botica", per contra, la seva activitat econòmica es va mantenir estancada durant tots els anys que comprenen la sèrie analitzada.

La cosa canvia quan arribem a l'apartat de "Camas, ropas, vestuario y útiles de cocina". L'any de 1847 van ser destinats 520 rals només per la reposició de material de llit i roba. La resta d'apartats són buits. Sis anys més tard, al 1853, la despesa en material de roba i llit havia estat reduïda en 180 rals, però es constata una despesa de 20 rals en material de cuina. La tendència a la baixa de la despesa queda palesa al balanç de 1855. Per aquesta data ens trobem que el total invertit és de 320 rals, dels quals 100 corresponen al concepte de llit i roba de llit –una cinquena part de les dades de 1847-, 20 rals per material de cuina i, per primera vegada, els 200 rals restants són destinats a "Reposición, composición y construcción de vestuario". Resulta evident que les xifres de 1847 inclouen, sense dir-ho, la despesa originada tant en roba, llit i cuina. Però, per què a partir de 1853 ens ho trobem diferenciat? Tot es deu a un reial decret de 14 de maig de 1852 en el que

> *"... Todo Establecimiento público de Beneficencia, cualquiera que sea su clase y condición, está sujeto a la redención de cuentas documentadas ..."*.[13]

El personal de l'Hospital, que era integrat per metge, cirurgià i infermers,

cobra el mateix el 1847 que el 1855, amb l'única excepció dels infermers que aconsegueixen una pujada del seu sou de dos rals. Això pot ser degut a què els infermers era l'únic personal fix a l'hospital, ja que els llocs de facultatiu i de cirurgià s'exercia per rotació semestral entre els diversos col·legiats de la població i només acudien al recinte quan els seus serveis eren reclamats. Si fem cas a la primera relació de personal de l'hospital, que data de 1858, només una persona s'encarregava d'atendre als malalts. L'infermer, de portes endins i fins l'arribada de les Germanes de la Caritat, era l'autèntic amo i senyor de l'establiment. Juntament amb el càrrec li era donada habitatge dins l'edifici de l'hospital, on vivia amb la seva família; s'encarregava d'atendre als malalts, de cridar als metges en cas de necessitat, de procurar la seva manutenció, de la neteja del recinte, etc... I tot això ajudat, generalment, per la seva dona.

Resulta curiós com les despeses ocasionades per la compra de material d'oficina s'inclou dins d'un apartat que porta com a títol "Compra de libros, papel, tinta y demás gastos ordinarios". No disposem de cap constància documental que ens mostri activitat acadèmica en aquests anys, recordem que la congregació religiosa que avui ocupa l'edifici no va arribar fins l'any 1878. A més a més trobem que, en aquest mateix document, l'apartat de sou als mestres està a zero, la qual cosa impossibilita la idea de desenvolupar tasques educatives.

L'últim concepte que surt especificat, el de "Para la reparación de fincas y edificios", va molt lligat als propis ingressos de la institució. Des de 1853 el Patronat va començar a invertir en la conservació dels seus béns immobles, en especial els edificis. En aquesta data, i encara com a parts integrants dels llegats Badia i Mauri, l'hospital conservava la titularitat d'una casa al Portal de la Bassa i d'un magatzem a la platja. L'any 1850 el patrimoni es va incrementar amb l'adquisició d'una casa al carrer Alt de Sant Pere. De tot això podem dir que el preu del lloguer entre 1847 i 1855 es va mantenir estable, i els ingressos van fluctuar d'un any per altre només en funció de la retenció que apliqués l'Estat. Per tant, és lícit pensar que a partir de 1853 l'Hospital, com a propietari, decidís assumir les despeses de manteniment per a col·locar-les dins el mercat immobiliari de la població i treure'n profit.

Els Ingressos

L'apartat més important del concepte d'ingressos és, sens dubte, el corresponent a les rentes generades pels préstecs i pels dèbits. L'evolució és la següent:

	1847	1850	1851	1852	1853	1854	1855
Rentes Immobles	226	348	315	315	296	296	305.
Rentes derivades de censals i debitoris	4.031	4.031	4.031	4.031	4.787	4.787	4.787

*Les xifres expressades són en rals de billó

Les xifres provinents de censals i debitoris es van mantenir inalterables fins l'any 1853, moment en el que es va començar a percebre un censal a nom de Manuel Gatell. Fins llavors només contribuïen els censals signats per Mariano Flaquer l'any 1846, de 60.350 lliures al 3 %, un altre signat per M. Freixas, amb una quantitat de 3.200 lliures al 3 %, i José Sala y Guardia, amb un nou censal de 5.333 lliures també al 3 %. Existeixen sis debitoris, per una quantitat total de 65.066 lliures al 3 % mensual, corresponents a Pedro Gay i la seva esposa, Manuel Romeu, Francisco Rovira Saguñolas, Rosalía Rovira i Antonio Rovira Saguñolas.[14]

Els litigis: una font necessària pel finançament benèfic

Fins ara ens hem centrat, potser massa i tot, en la primera meitat del segle XIX deixant de banda els propòsits inicials de l'article. Hem vist els resultats, però gran part dels ingressos que hem localitzat unes línies més amunt tenen el seu origen en les dècades dels trenta i dels quaranta. Moltes vegades, aquest origen és fruit d'una disputa jurídica o d'una concòrdia portada a terme per evitar una resolució judicial llarga, cara i desfavorable. Anteriorment, hem donat noticia del litigi entre Mariano Flaquer i la nova Junta del Patronat, en la que l'ajuntament ja participa de forma activa. Ara volem donar a conèixer tres nous litigis que són claus per entendre la recuperació econòmica de la institució benèfica: la disputa contra Manuel Gatell, el cas entre l'Hospital i el matrimoni Trullent i les reclamacions contra la família Rovira Saguñolas.

En Manel Gatell

El primer litigi que trobem, cronològicament parlant, és el de Manel Gatell.[15] Aquest personatge s'havia encarregat de la caixa en les diferents juntes presidides pels Flaquer. El 20 de novembre de 1846 la Junta del Patronat va acordar portar a terme una auditoria per tal d'esbrinar si en Gatell havia ingressat determinades quantitats propietat de l'hospital quan ell va portar els comptes. Tres mesos més tard, l'administrador José Ciuró demostra i denuncia el desfalc.[16] Tres setmanes més tard, el propi Ciuró va declarar que en una visita que va portar a terme a Barcelona es va trobar amb en Gatell i li va comentar el que succeïa i que, davant aquesta situació, aquest s'havia compromès a tornar vint-i-quatre "duros".[17]

Deu dies més tard la Junta dona a conèixer als seus membres que en Gatell havia realitzat un ingrés de 480 rals[18] i al dia següent, el mossèn Juan Guerra afirma que en Manel Gatell li havia promès la reparació total del seu deute.[19] No en tornem a disposar de cap noticia més fins al 13 d'octubre, quan, en relació a un debitori atorgat en època de l'administració de la Maria Mauri i renovat l'anterior mes de gener, en Manel Gatell es nega a pagar els interessos sota amenaça de recórrer als tribunals.[20] Tot i la periodicitat de les sessions es produeix un llarg silenci documental que no es trenca fins el maig del següent any, quan la Junta li proposa condicions similars a les de la resta de debitoris en els que estava implicat l'Hospital[21] i el 14 de maig es proposa la creació d'un censal de deute de tres mil cent lliures.[22]

Al juliol es va produir un canvi de protagonistes i de circumstàncies. Per una banda, en Gatell es troba malalt i en nom seu comença a actuar un fill seu, també dit Manel. Per l'altre, la Junta de l'Hospital reconeix per primer cop que el litigi entre els Gatell i l'Hospital ja no deriven de la seva actuació com a tresorer en les administracions anteriors si no pel cobrament dels interessos del debitori negociat al 1847. Els Gatell defensaven que en el debitori signat amb Maria Mauri existia una clàusula per la que es lliuraven del pagament dels interessos, i que com que el debitori de 1847 s'havia negociat en base a l'acord amb Maria Mauri els Gatell entenien que no havien d'afrontar les despeses dels interessos. Amb els nous arguments, el llavors alcalde-president, José Borrell, va demanar a José Ciuró i a Miguel Oller, com a administrador i com a vocal-facultatiu respectivament, que portessin a terme una revisió del debitori.[23] En el que restava d'any, es va convocar una reunió de lletrats per demanar informació sobre com s'havia d'actuar en el cas.[24] El dictamen d'aquest comitè d'experts no el coneixem.

El 18 de desembre de 1848 es va presentar als membres de la Junta el text de l'acord entre els Gatell i l'Hospital:

> *"... Crear un censal per lo capital qe consta en lo Devitori, y en la Escriptura de creacio se espresa que consegunt lo pactat en lo Devitori para aferce lo Censal continuant la mateixa antiguetat i prioritat de hipoteca a tenor del mateix devitori, que al efecte e ratifica y confirma dita hipoteca tant especial com general fes ..."*[25]

El text no especifica la quantitat del censal, amb la qual cosa no podem assegurar si és la mateixa xifra que ens apareix als pressupostos corresponents a l'any 1853. Tot i això, el que sembla ser cert, és que van existir alguns problemes a l'hora de posar en pràctica l'acord, ja que en dues sessions de la Junta, concretament les corresponents al 20 i 21 de març de 1850, alguns membres van demanar la revisió del cas Gatell, fet que es repeteix al juny de 1852 quan es va convocar al fill per una resolució definitiva.[26] L'acord definitiu es va haver de consensuar abans de la redacció dels pressupostos de 1853, ja que en ells se cita per primera vegada un censal de 25.173 lliures al 3 % mensual en favor de Manuel Gatell.

Els Trullent, nebots de la Maria Mauri

L'altre gran focus de preocupació a nivell legal va ser el litigi que es mantingué amb el matrimoni Trullent entre 1838 i 1847. Clara Trullent era neboda de Maria Mauri, dona d'en Pere Mauri, i s'havia casat amb en Josep Trullent, veí de Tarragona. Després de la mort intestada de Maria Mauri l'any 1838, i violant totes les disposicions testamentàries del seu oncle, Clara Trullent, segurament a instàncies del seu marit, va reclamar tots els seus béns al·legant la seva condició de familiar més pròxima. D'aquesta situació inicial en fa bona síntesi una escriptura signada pels Trullent i pel consistori municipal amb data de 1847 i conservada en l'Arxiu Municipal.[27] Tot i que el plet ja existia a finals dels anys trenta no va ser fins l'any 1840 quan el jutjat de primera instància del Vendrell va donar la raó als administradors de l'obra benèfica, que en aquests moments eren els membres de la família Flaquer. Aquesta primera sentència fou revocada pel Tribunal Superior l'any 1845 quan va fer públic un nou dictamen en favor dels Trullent.[28]

La font d'informació sobre aquest litigi canvia de protagonisme després d'aquesta sentència. Mitjançant les actes de la Junta del Patronat podem

reconstruir de forma molt fiable el que va significar tot aquest dictamen, llàstima que no podem dir el mateix per part dels Trullent, la qual cosa hagués suposat una major comprensió del problema.

El dia de la Puríssima de 1846 la Junta va encarregar a Juan Guerra, mossèn de la Torre, i a Miquel Ciuró, metge de la vila, l'encapçalament de les converses per aconseguir un acord extrajudicial amb els Trullent i evitar el compliment de la sentència del Tribunal Superior.[29] Els mesos de desembre i de gener van veure com les ofertes i contra-ofertes se succeïren sense arribar enlloc. La importància del cas era tal que els membres de la Junta van adoptar dues mesures que parlen per elles mateixes: la primera, es van establir sessions periòdiques els dimarts i els divendres fins a la total resolució del litigi;[30] segona, es realitza una convocatòria de caràcter popular per a escollir tres persones del poble per participar en les deliberacions de la Junta, fet que es concreta el dia 31 del mateix mes.[31] Només una setmana més tard, el dia cinc, va llegir davant la Junta un informe redactat per diferents advocats respecte al cas Trullent, i es va decidir continuar amb el plet ja que les negociacions havien tornat a fracassar.[32] A començaments de març, el cas restava en la *Segunda sala del Tribunal Superior*,[33] que es pronuncià pocs dies més tard en favor de la neboda dels Mauri.[34] Durant la segona quinzena del mes de març, tot just quan en Agustí Serdá es converteix en nou batlle de la vila,[35] es va intentar reobrir la via conciliadora. Les parts implicades es van reunir en quatre ocasions i, al final, la Junta va accedir a renunciar a unes 2.000 lliures a favor del matrimoni, en bona part anticipades pels mateixos membres de la Junta del Patronat, així com a una casa del carrer de Sant Antoni i a les joies i la bijuteria de Maria Mauri. A canvi, els Trullent acceptaven el retorn de tota l'herència en cas que l'hospital es veiés obligat a reconèixer nous hereus.[36] El ple de l'Ajuntament va donar de seguida el seu vistiplau a l'acord i el va trametre a Tarragona per tal que el *Jefe Político* de la Provincia donés la seva conformitat,[37] que va arribar a finals del mateix abril sense que signifiqués la fi dels problemes.

Pel pagament de les dues mil lliures es va haver de recórrer a l'avançament de part dels diners pels mateixos membres de la Junta. Però al marge d'aquesta via la Junta havia de recuperar mil lliures que havia deixat en préstec a la *Sociedad de Carnes* i cobrar el deute dels Rovira Saguñolas.[38] Aquests, representats per Antonio que era el cap de família, quan van veure que la Junta volia cobrar el deute es presentaren en una de les sessions ordinàries per declarar-se insolvents. El termini de temps per pagar als Trullent s'anava esgotant, pel que es va decidir subhastar una de les finques hipotecades dels Rovira per tal de no fer fracassar l'acord.[39]

La quantitat de la *Sociedad* també va esdevenir conflictiva. El 4 de maig encara no s'havia efectuat el retorn de les mil lliures i l'hospital va realitzar una nova reclamació que es repeteix just una setmana més tard sota l'amenaça d'anar per la via legal.[40] José Ciuró, fent al·lusió a l'esgotament del termini per a pagar als Trullent, recomana vendre tot el que es pugui i el més aviat possible.[41] El 19 de juny el doctor Ivern va comprar la finca hipotecada dels Rovira i va avançar mil quatre-centes lliures del pagament, [42] però aquesta operació no va solucionar el greu problema econòmic i dos dies més tard es van tornar a reclamar les mil lliures de la Sociedad de Carnes.[43] La solució no arribava i el propi representant de Madrid a la província va assumir el deute restant amb els Trullent just abans que finalitzessin els terminis.[44] L'acte de conciliació fou signat l'11 d'agost de 1847, posant fi a un litigi que havia estat tractat en vint-i-sis de les trenta vuit sessions hagudes només entre novembre de 1846 i juliol de 1847.

La reforma econòmica i administrativa del Patronat

Amb el pagament als Trullent es deixava un nou front obert, ja que tot i la subhasta de la finca hipotecada de la família Rovira Saguñolas aquests encara no havien pagat tots els seus deutes. L'arribada de José Borrell al capdavant de l'Ajuntament va suposar un canvi a la política tradicional portada a terme per la Junta. Després de les etapes Serdá (març-setembre/desembre de 1847) i Fontanilles (setembre/desembre – febrer de 1848) la situació econòmica de l'obra benèfica era més que preocupant, encara més agreujat després de la concòrdia amb els hereus de Maria Mauri. La primera sessió presidida pel nou president es fa ressò del preocupant estat dels comptes de l'hospital pel que s'aprova un programa de mesures urgents destinades a redreçar l'economia.[45] Aquestes mesures es van concretar en:

- Demanar a Mariano Flaquer les rendes de liquidació de l'hospital de l'època en la que va exercir com a administrador del mateix.
- Incloure els imports de les pensions dels Rovira Saguñolas en l'apart referent a la resta de béns hipotecats a l'hora de redactar els informes econòmics i els pressupostos anuals.
- Demanar a José Ciuró, que continuava exercint el càrrec d'administrador, que doni notícia a la Junta de tots els assumptes de l'hospital, així com de l'estat de les cases que formen el seu llegat patrimonial des de la gestió de Mariano Flaquer fins al moment.
- Reclamar als Gatell el pagament del seu deute.

La falta de diners fou tan evident que el propi diari de sessions d'aquell 23 de febrer justifica la reclamació de tots els deutes " ... *por exigirlo así el estado de Penuria en que éste se halla* ..."[46] Paral·lelament es va establir la periodicitat de les sessions en una setmanal, concretament els dijous.[47]

Tots els esforços per aconseguir diners van constituir veritables fracassos. El dia 9 de març alguns deutors reconeixien davant la Junta el seu estat de misèria per justificar i evitar el retorn dels deutes.[48] A mitjans de mes els Rovira van arribar a un acord per tal de redimir els seus deutes,[49] però al dia següent fou revocat perquè en revisar les condicions del debitori es va descobrir que aquest havia de passar com a hipoteca.[50] Davant aquest punt mort, Antonio Rovira va donar un cop de gràcia. Coneixedor de les dificultats econòmiques de l'hospital va oferir cinc-centes lliures, al marge de les tres mil ofertes el dia anterior. La Junta va acceptar de manera immediata, ja que necessitaven els diners de forma urgent.[51] A mitjans d'abril el deute dels Rovira Saguñolas ja havia estat abonat i amb part d'aquests diners es va decidir tornar les quantitats avançades pels membres de la Junta en l'afer Trullent.[52]

Quan tot feia pensar que la situació havia retrobat una línia positiva va arribar des de Madrid una *Real Orden*, amb data de 15 de maig, en la que s'anul·laven i invalidaven totes les vendes i canvis de béns pertanyents a establiments benèfics portats a terme sense la prèvia autorització dels representants del govern a les províncies.[53] Aquesta ordre afectava la finca subhastada dels Rovira un any abans per sufragar part de les despeses de l'afer Trullent, per la qual cosa es demana amb caràcter urgent l'aprovació de la seva venda al *Jefe Político*.[54]

Sota la direcció de Josep Borrell la situació econòmica va millorar notablement. Partint d'un punt inicial proper a la fallida econòmica va aconseguir iniciar i assenyalar les bases per a la posterior recuperació del Patronat. Aquesta recuperació es va basar en un pla d'actuació en dos fronts: el financer i l'administratiu.

Pel que fa al vessant financer, i una vegada ja solucionats els litigis pendents, es va començar a crear una sèrie de censals i debitoris que, amb els rèdits que produïen, anaven de forma íntegra a les arques benèfiques. No era una pràctica gens innovadora ja que ja s'havia portat a terme amb anterioritat per tal de pagar els propis deutes de l'hospital. El primer d'aquests censals i debitoris el trobem a mitjans d'abril del mateix any 1848, i el seu protagonista va ser el confiter local Francisco Roig i Escofet,[55] que va demanar en préstec mil set centes lliures, al 3 % d'interès mensual, ampliant-

se la quantitat final en cent lliures més poc temps més tard.[56] José Plana, hostaler de la vila, també va demanar diners a la Junta del Patronat, però la quantitat era tan elevada que se li demana un inventari de tots els seus béns per veure si podia respondre per ella.[57] El mateix José Borrell també va demanar un préstec de set centes lliures per a una tieta seva, veïna de les Borges Blanques (Les Garrigues, Lleida), oferint com aval una sèrie de finques en aquella població. La resposta que va donar el ple de la Junta fou que les finques eren massa lluny de Torredembarra i s'havia de consultar la viabilitat de l'operació.[58] Davant la demora en la resposta en Borrell va tornar a sol·licitar a finals del mateix any el mateix crèdit, però rebaixant les pretensions, cinc centes lliures al 4 % d'interès mensual. Aquesta proposta fou acceptada de forma immediata.[59]

A nivell administratiu en José Borrell va donar les bases per a una correcta gestió de l'obra benèfica. En la primera sessió que va presidir ja es pot veure la seva preocupació en aquest aspecte en exigir i deixar constància escrita de tots els assumptes en què estava implicat el Patronat fins aquell mateix dia.[60] Una vegada deixats de banda els problemes més greus la Junta aprova

> " ... *que se manden sacar copias simples de todas las escrituras hechas y pertenecientes al hospital, y después de firmadas por el Sor Presidente y Secrro y selladas con el sello de la villa al pie de una nota que diga: Concuerda con el original, que se archiven en la Secretaría de la Junta para los usos que convengan* ...",[61] a més de " ... *que se dé parte de todas las sumas cobradas bajo cualquier concepto y que ingresen en caja puntualmente y en debida forma* ...".[62]

Deu dies més tard, en Borrell va ordenar la constitució d'una comissió, formada per membres de la Junta, per a portar a terme un inventari sobre els béns mobles de l'hospital, fent especial menció de les coses que fan falta i de les millores que es poden realitzar a l'edifici.[63] Per desgràcia, en cas que s'hagués arribat a fer no ens ha quedat constància ni física ni escrita d'aquest document que, sense dubte, hagués resultat molt important per conèixer l'estat real de la institució en aquest període.

No seria just atorgar la plena paternitat de la reforma administrativa a José Borrell. En aquest camp també va portar a terme una tasca digne de lloança José Ciuró, administrador de l'Hospital entre 1846 i 1850. Sembla ser que ell va ser qui s'amagava darrera la decisió de dotar a la institució

de reglaments orgànics per a la regulació de la vida hospitalària així com de l'adquisició i compliment de lleis i disposicions generals referents a beneficència.[64] A l'abril de 1847, tal i com recull el llibre de sessions, en Ciuró va manar fer una recopilació de papers i documents referents a l'hospital, per la qual cosa va reclamar el llibre de comptes a un home, de cognom Subirats, que havia estat membre de Juntes anteriors. Sis mesos més tard el llibre encara no havia estat lliurat, i la situació ja havia esdevingut més que preocupant, perquè la Junta vigent, justament en mig del plet contra els Trullent, desconeixia la situació econòmica real de l'hospital.

L'esforç recompensat

Tot l'exposat fins al moment fa pensar que el paper que l'Ajuntament de Torredembarra d'aquest període va ser més que decisiu per al manteniment del Patronat i per al compliment de les últimes voluntats d'en Pere Badia i d'en Pere Mauri. El rol desenvolupat pels marmessors no ha de ser menyspreat, tot i que alguns d'ells van mostrar més interès pels negocis propis. Quan l'ajuntament torrenc va entrar en la gestió del Patronat es va trobar davant un panorama econòmic crític focalitzat en quatre aspectes, la majoria dels quals s'anaven arrossegant des de temps enrera. Un primer provinent del propi llegat Badia (causa contra els Flaquer), dos més originats pels marmessors d'en Pere Mauri (litigi amb els Trullent i el deute dels Rovira Saguñolas), i un quart originat per la mateixa gestió municipal (cas Gatell).

La pròpia supervivència de l'hospital i del Patronat passava per la resolució d'aquests problemes, que es van convertir en una autèntica obsessió per a les diferents juntes que se succeïren entre 1846 i 1852. Malgrat els problemes que patia l'hospital, el Boletín Oficial de Tarragona de 28 de desembre de 1846, a instàncies d'una R.O. de 3 d'abril del mateix any en la que es demanava una classificació dels establiments de beneficència, reconeix de forma provisional al centre hospitalari torrenc com a "Establecimiento municipal de beneficencia",[65] la qual cosa demostra la necessitat d'un establiment d'aquestes característiques a la zona i justifica els esforços municipals per al seu manteniment.

Carlos Blanco Fernández

NOTES

1 Blanco Fernández, Carlos; "L'oblit de la memòria: el cas de l'hospital Pere Badia", El Mònic de la Torre, 2, agost de 2001, pàg. 5.
2 Fité Rovira, Antoni; "Memòria històrica", Diari de la Torre, nº 32, maig de 2000.
3 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 3/1, "Acuerdo entre Mariano Flaquer y el Ayuntamiento" (1845).
4 Ibid.
5 Ibid.
6 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 3/1, "Actos de posesión tomada por los SS. del Magco Ayuntamiento de la Villa de Torredembarra en el nombre del Administrador de la Casa Hospital de esta misma villa fundada por D. Pedro Badia (y de todos sus bienes)", 21 de febrer de 1842.
7 Ibid.
8 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 27/17, "Debitori fet y firmat per la major part de los individuos que forman la Sociedad de Beneficios de esta Vila de Torredembarra á favor de los Señors Administradors buy son y per temps seran de la Casa Hospital de pobres de esta referida vila de la cuantitat de 1000 lliures", 15 de juny de 1842.
9 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 4/1, "Adquisición de la finca de Antonia Rovira por deudas", 1843.
10 AMTO, "Fons Pere Badia", top.10/1, "Retorno del préstamo dado a Juan Roig", 1844.
11 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 3/1, "Acuerdo entre Mariano Flaquer y el Ayuntamiento", 1845.
12 D'aquesta època aquests són els únics documents que ens faciliten informació detallada sobre la gestió econòmica de l'Hospital. AMTO, "Fons Pere Badia", top. 1/2, "Pressupostos de l'Hospital", 1847 – 1855.
13 Real Decreto de 14 de mayo de 1852, Título II, Capítulo III, Artículo 70 en Aranzadi, Estanislao de; Diccionario de Legislación, vol. II., Editorial Aranzadi, Pamplona, 1951, pág. 1.207.
14 AMTO, "Fons Pere Badia", top 2/9, "Llibre d'actes de la Junta", 17 de març de 1848.
15 AMTO, "Fons Pere Badia", top 2/9, "Llibre d'actes de la Junta", 20 de novembre de 1846.
16 AMTO, "Fons Pere Badia", top 2/9, "Llibre d'actes de la Junta", 12 de febrer de 1847.
17 AMTO, "Fons Pere Badia", top 2/9, "Llibre d'actes de la Junta", 5 de març de 1847.
18 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 15 de març de 1847.
19 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 16 de març de 1847.
20 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 13 d'octubre de 1847.
21 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 11 de maig de 1848.
22 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 14 de maig de 1848.
23 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 22 de juliol de 1848.
24 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 23 de juliol de 1848.
25 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 18 de desembre de 1848.
26 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, llibre d'actes de la Junta, 22 de juny de 1852.
27 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 38/17, "Escritura de Convenio otorgada por el Magnifico Ayuntamiento de la Villa de Torredembarra, ..., de una parte, y doña Clara Trullent y Fonts con su esposo Don José Trullent vecinos de la Ciudad de Tarragona de otra", 11 d'agost de 1847.
28 Ibid.
29 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 8 de desembre de 1846.
30 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 24 de gener de 1847.
31 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 29 de gener de 1847.
32 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 5 de febrer de 1847.

33 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 2 de març de 1847.
34 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 9 de març de 1847.
35 Aquest fet implica el que també ocupi la presidencia del Patronat i de la Junta de l'hospital.
36 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 30 de març de 1847.
37 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 6 d'abril de 1847.
38 Ibid.
39 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 15 de juny de 1847.
40 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 11 de maig de 1847.
41 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 16 de juny de 1847.
42 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 19 de juny de 1847.
43 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 21 de juny de 1847.
44 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 19 de juliol de 1847.
45 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 23 de febrer de 1848.
46 Ibid.
47 Ibid.
48 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 9 de març de 1848.
49 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 14 de març de 1848.
50 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 15 de març de 1848.
51 Ibid.
52 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 12 d'abril de 1848.
53 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 19 de juliol de 1848.
54 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 22 de juliol de 1848.
55 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 12 d'abril de 1848.
56 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 4 de maig de 1848.
57 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 19 de juliol de 1848.
58 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 12 d'abril de 1848.
59 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 18 de desembre de 1848.
60 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 23 de febrer de 1848.
61 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 4 de maig de 1848.
62 Ibid.
63 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 14 de maig de 1848.
64 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 2/9, "Libro de Actas de la Junta", 10 de gener de 1847.
65 AMTO, "Fons Pere Badia", top. 31/17. "Boletín Oficial de Tarragona", 28 de desembre de 1846.